

Kazakh transcript:

Еуразия даласын қоныс еткен көшпелі ел қазақтардың басқа халықтарға ұқсамайтын киім үлгілері табиғи ерекшеліктер мен көшпелі тіршілікке сәйкес қалыптасты. Қазақы киімнің барша сымбаты мен ою-өрнегінде, әрбір әшекейінде халқымыздың тарихиның, ой-дүниесінің қайталанбас көрінісі бар. Ол – біздің ұлттық мәдениетіміз.

Қазақтардың бір киімнің реті міне осы жерден көруге болады. Қалмасап ретінде жасалған сувенирдың түріндеде кереу жерлерін байқауға болады. Және міне бөркі киген қаруы бар бір адам.

Айыр қалпақ – аса қымбат матамен тысталып, ішіне жұқа киіз немесе қалың мата салынып сырылып тігілетін ер адамдардың бас киімі. Сыртына өсімдік тектес өрнек салынып, алтын жіппен зерленеді. Оны ертеде, негізінен, хан-сұлтандар салтанатқа киетін болған.

Оқалы немесе зерлі шапан – қымбат матадан жағасы мен өңіріне зер салынып, арқасы мен етек-жеңі оқалы жіппен өрнектеліп тігілетін сырт киім. Арқасына күн тәріздес дөңгелек өрнек, өн бойына өсімдік тектес оюлар салынады. Ертеректе мұндай шапандарды хан-сұлтандар, ауқатты адамдар киетін болған.

Жарғақ шалбар. Иленіп, әбден өңделген жұқа теріні қазақтар «жарғақ» дейді. Қызғылт түске боялып, түрлі-түсті өрнек салынған жарғақ теріден тігілген шалбарды «жарғақ шалбар» деп атаған. Бұл сәнді киімді кезінде батырлар, бектер мен билер, сал-серілер салтанатқа киген.

Сәукеле – ұзатылатын қыз-қалыңдық киетін ғұрыптық киім. Оның сом күмістен құйылған төбесіне үкі тағылып, мандайына жақұт қондырылады. Өнбойы алтын, күміс сияқты қымбат металдармен өрнектеліп, ақық, маржан, гауһар сияқты асыл тастармен безендіріледі. Екі жақтауына моншақтар салпыншақ өріледі, төбесінен жерге дейін төгілген ақ желек жабылады. Сәукелені ұзатылатын қызға арнап шеберлерге дайындаттырады. Оның бағасы өте қымбат, мәселен, жүз жылқыға дейін болған. Сәукелені қалыңдық ұзатылған күннен бастап бір жылға дейін ғана киеді.

Қос етек көйлек – жібек, торғын, шәйі сияқты асыл матадан алтын тік жаға, кең етек етіп тігілетін көйлек. Етегіне өрнектеліп, бүрмеленген қос желбіршек салынады, сондықтан «қос етек көйлек» деп аталады.

Шапан – қалыңдықтың сырт киімі. Ол да асыл матадан алтын жіппен зер салынып, өрнектеліп тігіледі. Шапанның өңіріне оюлы өрнек салынса, етегіне өсімдік тектес өрнектер кестеленеді. Бұл - өсіп-өнсін, өркенді болсын деген тілек белгісі.

Қалындықтың етігі де басқа киімдермен қатар арнайы тігіледі. Қазақ етігінің өкшесі биік, табаны ағаш шегемен шегеленіп тігілген. Қонышы өнделген теріден түрлі өрнектер салынып, көкшіл бояуға боялып, әсемделеді. Мұндай етікті «көк сауыр етік» дейді.

Қазақта тымақтың түрлері көп, соның ең бағалысы – түлкі тымақ. Оның мандайы мен құлақтарының ішкі жағына түлкі терісі тігіледі де, сырты мақпалмен, пүлішпен немесе басқа асыл маталармен сырылып тысталады.

English translation:

The uniqueness of the national clothes of the Kazakh nomads roaming in Eurasian land is conditioned by the peculiarities of nature and nomadic lifestyle. The trace of history and Kazakh perception of the world is reflected in the design, ornaments, in every detail of the Kazakh clothes. They belong to our national culture. One of the samples of Kazakh national clothes can be seen here. You can also see some details of the clothes on the souvenirs. And here is a man with a weapon and who is wearing a *borky*¹. *Ajyr kalpak*² is a very valuable men's headgear, covered by expensive fabric stuffed with quilted thin felt or thick material. The body of the headgear is embroidered with a golden thread with ornaments representing vegetation. That headgear was usually worn by khans and sultans in the past.

Okaly or *zerly shapan* is outer clothing. Its collar is made from expensive material with its back and hem decorated with a gold braid. Its back is decorated with a sun-like round ornament, and ornaments with vegetation theme. In the past khans, sultans and other rich people could be wearing such *shapans*.

Zhargak trousers. *Zhargak* is thoroughly manufactured thin leather. *Zhargak* trousers are the trousers made of leather coloured in red and decorated with different ornaments. These trousers were worn by national heroes, *beks*, *biys* and well-dressed people on holidays. *Saukele* is a girl's traditional long clothes. Its top is decorated with silver and its front is decorated with precious stones. It is decorated with precious metals such as gold, silver and with precious stones such as agates, pearls, gems. From both sides it is decorated with hanging beads and it has a white veil which spreads from the top to the bottom. *Saukele* is made by skillful seamstresses and it is meant for a bride. It usually costs a lot. For example, its price can be equal to the price of a hundred horses. *Saukele* is worn for a year, from the day of the engagement.

The wide-hem dress is made of an expensive fabric like silk, satin and has golden upright collar and wide hem. Its hem has decorated frills and that is why it is called wide-hem dress.

¹ *Borky* – a national headgear

² *Ajyr kalpak* – a national headgear

Shapan is bride's warm outer clothing. It is also made from an expensive fabric and is embroidered in gold and decorated with ornaments. If the top of *shapan* is embroidered with ornaments, the bottom of it is decorated with floral designs. This (choice of decoration) symbolizes the wish for the person to be prosperous and successful.

The bride's boots are also made like bride's other clothes. The Kazakh boots have higher heels and the soles fastened by wooden nails. The tops of the boots are decorated with different ornaments with leather colored in blue. These kinds of boots are called "blue boots."

The Kazakhs have different types of *tymak*¹. The most valuable among them is a fox *tymak*. Its front and inside of the ear parts is stuffed with fox fur and its outside parts are covered and quilted with velvet, plush or other expensive fabric.

About CultureTalk: CultureTalk is produced by the Five College Center for the Study of World Languages and housed on the LangMedia Website. The project provides students of language and culture with samples of people talking about their lives in the languages they use everyday. The participants in CultureTalk interviews and discussions are of many different ages and walks of life. They are free to express themselves as they wish. The ideas and opinions presented here are those of the participants. Inclusion in CultureTalk does not represent endorsement of these ideas or opinions by the Five College Center for the Study of World Languages, Five Colleges, Incorporated, or any of its member institutions: Amherst College, Hampshire College, Mount Holyoke College, Smith College and the University of Massachusetts at Amherst.

© 2003-2009 Five College Center for the Study of World Languages and Five Colleges, Incorporated

¹ *Tymak* – a national headgear